

#مراقبت فلج شل حاد (AFP)

راهنمای عملی و استاندارد برای مراکز درمانی

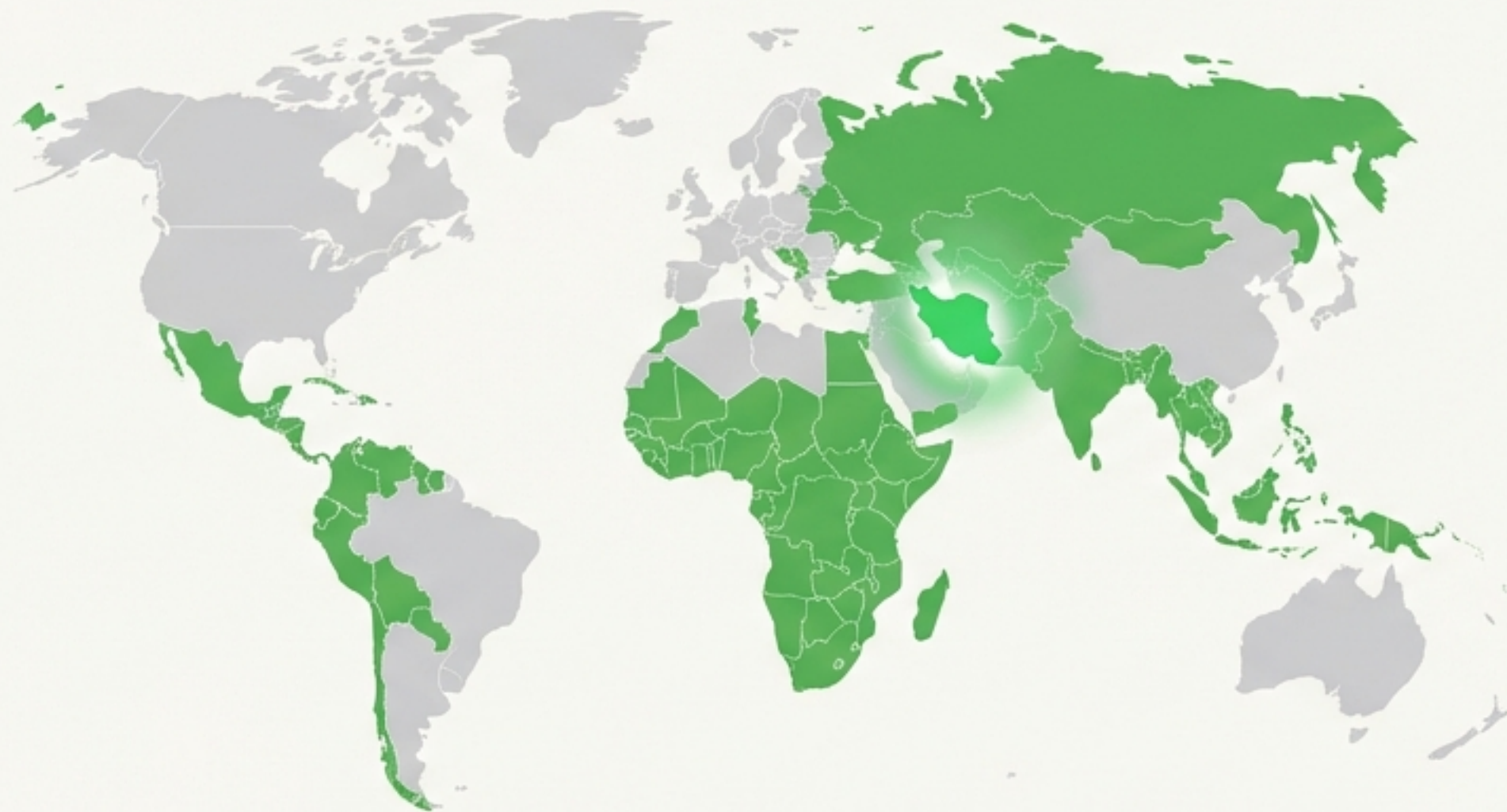
بر اساس چکلیست بازدید نظارتی از بیمارستان

تهیه کننده: حسن سعیدی
کارشناس بیماری‌های واگیر، معاونت بهداشتی

هدف نهایی: حفظ ایرانی عاری از فلج اطفال

ریشه‌کنی فلج اطفال یک دستاورد جهانی است، اما ویروس وحشی همچنان در برخی نقاط جهان در گردش است. نظام مراقبت فلج شل حاد (AFP) حساس‌ترین ابزار ما برای شناسایی سریع هرگونه ورود مجدد ویروس و حفاظت از کودکان ماست.

تور حساس: ما تمام موارد فلج شل ناگهانی را بررسی می‌کنیم تا حتی یک مورد فلج اطفال را از دست ندهیم.

خط مقدم: بیمارستان‌ها و کادر درمان، اولین و مهم‌ترین خط دفاعی کشور هستند.

هیئت منصفه علمی: فرآیند طبقه‌بندی نهایی، مانند یک هیئت منصفه عمل می‌کند که با شواهد دقیق (نمونه‌گیری صحیح و پیگیری بالینی) رأی نهایی را صادر می‌کند.

یک تعریف، یک اقدام: شناسایی و گزارش فوری

اقدام فوری

🕒 چه زمانی؟ حداکثر ظرف ۲۴ ساعت از زمان شناسایی.

📞 چگونه؟ تلفنی به مرکز بهداشت شهرستان. منتظر تشخیص قطعی یا نامه اداری نمانید.

🔍 چرا؟ مراقبت AFP یک مراقبت **سندرومیک** (بر پایه علائم) است. وظیفه ما گزارش‌دهی بر اساس علائم است، نه تشخیص نهایی.

➤ هر نوع فلج شل و ناگهانی (غیرتروماتیک) در هر فرد زیر ۱۵ سال، یک مورد مشمول تعریف فلج شل حاد است و باید فوراً گزارش شود.

(منبع: دستورالعمل کشوری فلج اطفال)

در صورت شک، گزارش کنید!

چهار ستون موفقیت در بیمارستان بر اساس چکلیست نظارتی

این چکلیست یک ابزار ارزیابی است که بر چهار ستون اصلی استوار است. تسلط بر این چهار حوزه، ضامن کیفیت و موفقیت نظام مراقبت در مرکز درمانی شماست.

آگاهی پرسنل

آیا تیم شما آماده است؟

بررسی گذشته‌نگر

آیا موردی از دست رفته است؟

کیفیت مراقبت و نمونه‌گیری

آیا اقدامات شما استاندارد هستند؟

مستندات و اطلاع‌رسانی

آیا سیستم شما پایدار است؟

گام اول: آگاهی پرسنل - اولین خط دفاعی

سوالات کلیدی از پرسنل در بازدید نظارتی:

- ✓ **تعریف مورد:** آیا تعریف مورد **AFP** را به درستی می‌دانند؟ (هر فلج شل ناگهانی زیر ۱۵ سال، حتی اگر تشخیص اولیه گیلن باره باشد).
- ✓ **گزارش‌دهی:** آیا شماره تلفن واحد واگیر مرکز بهداشت را در اختیار دارند و می‌دانند گزارش باید **فوری و تلفنی** باشد؟
- ✓ **اقدام بالینی:** آیا از ممنوعیت تزریق عضلانی (IM) در اندام‌های فلج شده آگاه هستند؟

چرا تزریق عضلانی ممنوع است؟ (Provocation Poliomyelitis)

تزریق در مرحله حاد بیماری می‌تواند منجر به بروز یا تشدید فلج در آن اندام شود (فلج تحریکی). این یک اصل بالینی حیاتی برای جلوگیری از آسیب بیشتر به بیمار است.

گام دوم: بررسی گذشته‌نگر - شکار موارد از دست رفته

یک نظام مراقبت قوی، فقط موارد فعلی را شناسایی نمی‌کند، بلکه فعالانه به دنبال موارد گزارش نشده در گذشته نیز می‌گردد.

****اقدامات کلیدی در بازدید (Retrospective Review):****

1. **بررسی دفاتر و سامانه‌ها:** جستجوی کدهای تشخیصی مرتبط (مانند GBS، میلیت، نوروپاتی) در سامانه HIS و دفاتر پذیرش بخش‌ها طی ماه‌های گذشته.

2. **تمرکز بر تشخیص‌های افتراقی کلیدی:**
* **سندرم گیلن باره (GBS):** شایع‌ترین تشخیص افتراقی AFP است. هر مورد GBS زیر ۱۵ سال که به مرکز بهداشت گزارش نشده باشد، یک ****مورد گم‌شده (Missed Case)** و نقص جدی در نظام مراقبت محسوب می‌شود.

***هدف:** اطمینان از اینکه هیچ مورد مشمول تعریف AFP، به دلیل تشخیص‌های دیگر، از چرخه گزارش‌دهی خارج نشده باشد.

گام سوم: کیفیت مراقبت (بخش ۱) - نمونه‌گیری بی‌نقص

نمونه مدفوع مناسب، مهم‌ترین مدرک برای "هیئت منصفه علمی" است. نتیجه آزمایشگاه مستقیماً به کیفیت نمونه اولیه بستگی دارد و هرگونه خطا در این مرحله، کل فرآیند طبقه‌بندی را به چالش می‌کشد.

تعداد:
دو نمونه.

فاصله زمانی:
حداقل ۲۴ ساعت
از یکدیگر.

زمان بندی:
حتماً طی ۱۴ روز اول
از شروع فلج.

حجم: کافی
(حدود ۸ تا ۱۰ گرم، به اندازه
یک بند انگشت شست).

منطق علمی: ویروس پولیو به صورت متناوب در مدفوع دفع می‌شود. گرفتن دو نمونه در بازه زمانی طلایی، شانس جداسازی ویروس را به حداکثر می‌رساند.

گام سوم: کیفیت مراقبت (بخش ۲) - زنجیره سرما و پیگیری

حفظ زنجیره سرما:

یخ نزنند

- نمونه‌ها باید بلافاصله پس از جمع‌آوری در دمای ۴ تا ۸ درجه سانتی‌گراد (یخچال) نگهداری شوند.
- هرگز نباید منجمد شوند. انجماد می‌تواند ویروس را از بین ببرد.
- ارسال به آزمایشگاه باید در کلدباکس مناسب و حداکثر ظرف ۷۲ ساعت انجام شود.

پیگیری ۶۰ روزه (اقدامی حیاتی):

این اقدام برای طبقه‌بندی نهایی ضروری است.

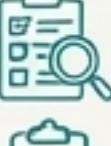
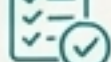
- **هدف:** بررسی وضعیت فلج باقیمانده (Residual Paralysis)، معلولیت یا فوت بیمار.
- **مسئولیت:** این بازدید در منزل توسط کارشناس واگیر شهرستان انجام می‌شود، اما آگاهی بیمارستان از اهمیت آن ضروری است.
- **اهمیت:** بدون نتیجه پیگیری ۶۰ روزه، کمیته طبقه‌بندی نمی‌تواند موارد منفی آزمایشگاهی را با اطمینان "مردود" اعلام کند.

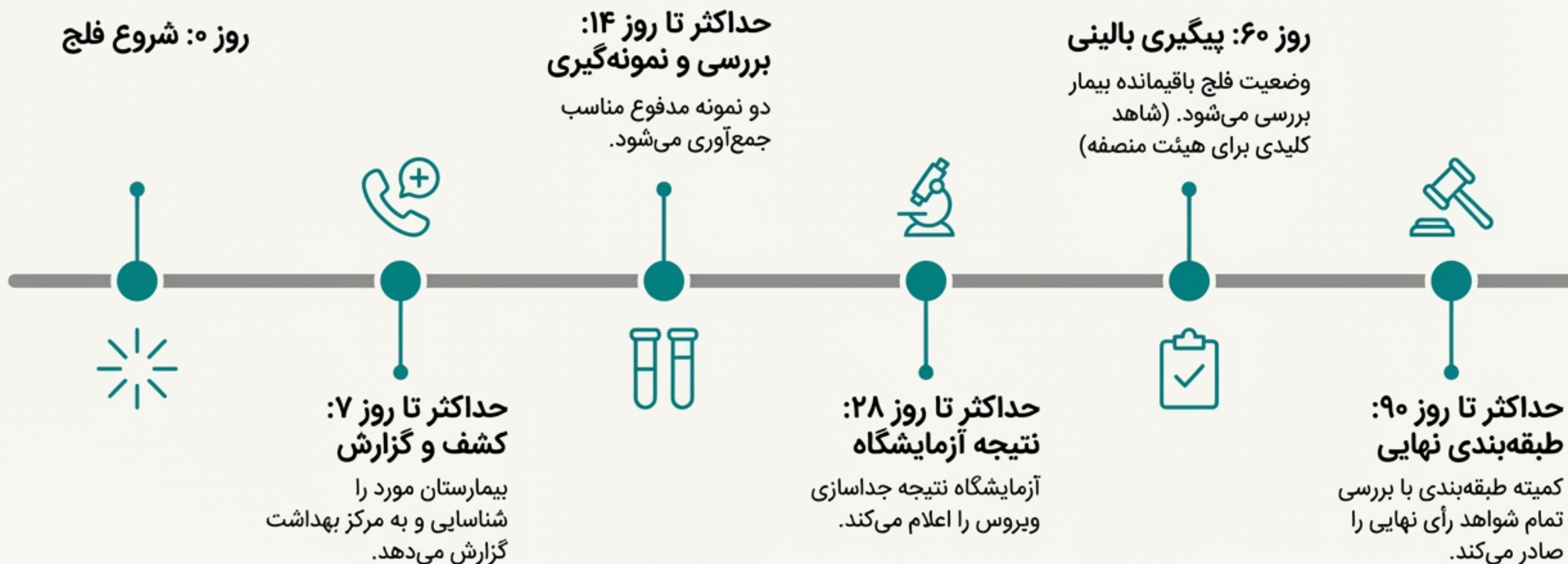
گام چهارم: مستندات و اطلاع رسانی - نهادهینه سازی مراقبت

مراقبت AFP نباید به حافظه افراد متکی باشد، بلکه باید در ساختار و فرآیندهای روزمره بخش ادغام شود.

****نکات کلیدی در بازدید:**

- پوستر تعریف مورد AFP: آیا در ایستگاه پرستاری و بخش های مرتبط (اطفال، اورژانس، اعصاب) نصب شده و قابل مشاهده است؟ (یادآور بصری دائمی)
- دفتر گزارش دهی بیماری های واگیر: آیا موارد به درستی در آن ثبت می شوند؟
- فرم های بررسی (فرم شماره ۱): آیا برای موارد شناسایی شده، فرم ها با دقت و کامل تکمیل شده اند؟
- بازخوردهای بازدید قبلی: آیا نواقص اعلام شده در بازدیدهای گذشته برطرف شده اند؟ (نشانه پاسخگویی و بهبود مستمر سیستم)

تصویر بزرگ: سفر ۹۰ روزه یک مورد AFP از گزارش تا طبقه‌بندی

حکم نهایی "هیئت منصفه علمی": نتایج طبقه‌بندی

کمیته طبقه‌بندی دانشگاهی، با بررسی نتایج آزمایشگاهی و گزارش پیگیری ۶۰ روزه، مورد را در یکی از سه دسته زیر قرار می‌دهد:

فلج اطفال قطعی (Confirmed)

شرط: ویروس وحشی پولیو از نمونه مدفوع بیمار جدا شده باشد.

این یک وضعیت اضطراری بهداشت عمومی است.

مردود (Discarded)

شرط: ویروس پولیو جدا نشده + در پیگیری ۶۰ روزه، فلج باقیمانده یا معلولیتی وجود نداشته باشد.

این مطلوب‌ترین نتیجه برای موارد غیرپولیو است.

سازگار (Compatible)

شرط: ویروس پولیو جدا نشده، اما پیگیری ۶۰ روزه به درستی انجام نشده (مثلاً بیمار در دسترس نبوده) یا فلج باقیمانده وجود دارد.

این نتیجه نشان‌دهنده نقص در جمع‌آوری شواهد و یک ضعف در نظام مراقبت است.

هر گزارش صحیح، هر نمونه استاندارد، گامی برای برای آینده‌ای بدون فلج اطفال است.

نظام مراقبت AFP یک کار تیمی است و بیمارستان شما در مرکز این تیم قرار دارد.

- **هشیار باشید:** هر فلج شل را یک مورد بالقوه AFP بدانید.
- **سریع باشید:** فوراً و تلفنی گزارش دهید.
- **دقیق باشید:** استانداردها را در نمونه‌گیری، نگهداری و مستندسازی رعایت کنید.

شما فقط یک بیماری را درمان نمی‌کنید، بلکه از سلامت یک ملت محافظت می‌کنید.

با تشکر

حسن سعیدی | کارشناس بیماریهای واگیر، معاونت بهداشتی